

Tietoturva ja vaitiolovelvollisuus hoitotyössä

Euroopan unionin
osarahoittama

Potilas- ja asiakastietojen ja henkilötietojen käsittely

Potilas- ja asiakastiedot ovat **henkilötietoja**, eli tietoja, joista ihminen voidaan tunnistaa. Näitä tietoja on käsiteltävä aina **turvallisesti ja lain mukaan**.

Tietojen käsittelyä ohjaavat EU:n tietosuoja-asetus (GDPR) sekä Suomen omat lait, kuten potilaslaki ja sosiaalihuollon asiakaslaki.

Tietoja saa käsitellä vain, kun se on työn kannalta välttämätöntä.

Henkilötietojen käsittely tarkoittaa kaikkea, mitä tiedoille tehdään:

- Niiden keräämistä
- Tallentamista
- Käyttöä
- Luovuttamista
- Poistamista

Tietosuojan periaatteiden mukaan henkilötietoja on:

- Käytettävä lainmukaisesti ja luottamuksellisesti
- Käsiteltävä turvallisesti
- Kerättävä vain tarpeellinen määrä
- Pidettävä ajantasalla
- Säilytettävä vain niin kauan kuin on tarpeen

Näiden periaatteiden tarkoitus on suojella asiakkaan yksityisyyttä ja varmistaa, että tiedot pysyvät turvassa.

Vaitioloovelvollisuus hoitotyössä

Vaitioloovelvollisuus tarkoittaa tätä

- Kaikki tieto asiakkaasta on salaista
- Et saa kertoa asiakkaan asioista muille ilman lupaa
- Tämä koskee terveystietoja, henkilötietoja ja henkilökohtaisia asioita
- Vaitioloovelvollisuus jatkuu myös vapaa-ajalla ja työn päättymisen jälkeen

Kenelle tietoa saa kertoa?

- Saat kertoa tietoa vain niille työntekijöille, jotka hoitavat asiakasta
- **Et saa** kertoa tietoja:
 - perheenjäsenille
 - ystäville
 - muille asiakkaille
- Jos olet epävarma, älä kerro – kysy ensin esihenkilöltä

Puhu asiakkaasta oikein

- Älä puhu asiakkaan asioista:
 - käytävällä
 - hississä
 - ruokalassa
 - julkisissa tiloissa
- Puhu asiakkaasta niin, ettei ulkopuoliset kuule
- Käytä asiakkaan nimeä vain tarvittaessa

Paperit ja asiakirjat

- Säilytä paperit lukitussa paikassa
- Älä jätä asiakirjoja näkyville pöydälle
- Silppua paperit, joissa on asiakastietoja, ohjeiden mukaan
- Älä vie asiakaspapereita kotiin

Tietokoneet ja järjestelmät

- Käytä vain omaa käyttäjätunnusta ja salasanaa
- Älä anna salasanaa toiselle
- Lukitse tietokone, kun poistut
- Katso vain niiden asiakkaiden tietoja, joita hoidat

Puhelin ja sosiaalinen media

- Älä puhu asiakkaista puhelimesta julkisessa paikassa
- Älä ota kuvia asiakkaista ilman lupaa
- Älä kirjoita asiakkaista sosiaaliseen mediaan
- Tämä koskee myös WhatsAppia ja muita viestejä

**Vaitiolovelvollisuus ja tietoturva
ovat osa ammattitaitoa ja
luottamusta**

Jos teet virheen

- Kerro asiasta heti esihenkilölle
- Virheistä ilmoittaminen on tärkeää
→ Näin **asiakkaan turvallisuus paranee**

Muista

Kunnioita asiakkaan yksityisyyttä
Kysy, jos olet epävarma
Noudata työpaikan ohjeita

Mikä on Kanta-järjestelmä?

Kanta-palvelut ovat koko Suomen kattava sähköinen tietojärjestelmä, jossa sekä terveydenhuollon että sosiaalihuollon tiedot tallennetaan turvallisesti.

Kanta sisältää mm.

- **Potilasvaranto** - kaikki terveydenhuollossa syntyneet potilastiedot
- **Sosiaalihuollon asiakastietovaranto** - sosiaalialan asiakastiedot
- **Reseptikeskus** - sähköiset lääkemääräykset
- **OmaKanta** - palvelu, jossa asiakas voi nähdä omat tietonsa
- **Tahdonilmaisupalvelu** - paikka, jossa säilytetään suostumukset, kiellot ja informoinnit

Kanta-palveluja ylläpitää **Kela**, ja ne on suunniteltu niin, että tiedot ovat saatavilla silloin kun niitä tarvitaan - mutta vain oikeille henkilöille.

Mitä tietojen luovutustenhallinta tarkoittaa?

Luovutustenhallinta tarkoittaa **kaikkia sääntöjä, toimintatapoja ja tarkistuksia**, joiden avulla varmistetaan, että tietoja jaetaan oikein ja turvallisesti.

Kyse on seuraavista asioista:

- Kenellä on lupa nähdä tietoja?
- Milloin tietoja saa jakaa eri organisaatioiden välillä?
- Onko asiakas antanut luvan vai kiellon?
- Onko kyseessä tilanne, jossa lupa ei ole edes tarpeen (esim. hätätilanne)?
- Miten tietojen käyttöä valvotaan lokitietojen avulla?

Suomessa tietosuoja otetaan erittäin vakavasti, ja jokainen tietojen katselu jättää jäljen lokiin.

Asiakkaan oikeudet

Asiakkaalla on vahva päätösvalta omiin tietoihinsa. Oikeuksiin kuuluvat:

Oikeus antaa luovutuslupa

Asiakas sallii tietojen jakamisen eri palveluntarjoajien välillä

Oikeus asettaa kieltoja

Asiakas voi kieltää tietojen luovutuksen kokonaan tai osittain

Oikeus suostumukseen tietyissä erityistilanteissa

Esim. tietojen luovuttaminen ulkomaille

Oikeus nähdä tietojen käyttö

OmaKannassa asiakas näkee, kuka on käyttänyt tai luovuttanut hänen tietojaan (nimiä ei aina näytetä, mutta tapahtuma näkyy)

Oikeus peruuttaa lupia ja kieltoja milloin tahansa

Oikeus informaatioon

Asiakasta on aina ensin informoitava Kanta-palveluista ja hänen oikeuksistaan. Vasta informoinnin jälkeen hän voi antaa luvan tai kiellon.

Milloin tietoja voidaan käyttää ilman asiakkaan lupaa?

Vaikka asiakas voi päättää paljon, on joitakin tilanteita, joissa tietoja voidaan käyttää ilman lupaa:

Hätätilanteet

- Jos ihminen ei pysty antamaan lupaa (esim. tajuton), terveydenhuollon ammattilainen saa hakea hätätilanteessa välttämättömät tiedot

Tilanteet, joissa asiakas ei kykene tekemään päätöksiä

- Jos asiakkaalla on esim. muistihäiriö tai vakava mielenterveyden häiriö, tietoja voidaan käyttää välttämättömän hoidon järjestämiseksi

Viranomaiset, joilla on laissa säädetty oikeus tietoihin

- Esim. poliisi, valvontaviranomaiset tai oikeuslääketiede tietyissä tilanteissa

Uudenmaan erityissääntö (vuoteen 2025 saakka)

- Helsingin, HUSin ja hyvinvointialueiden välillä tietoja voidaan jakaa ilman lupaa, mutta asiakas voi asettaa kiellon

Terveysthuollon tietojen luovuttaminen

Terveysthuollon tietoja käytetään, kun asiakkaalla on:

- **Hoitosuhde** ammattilaiseen
- **Kanta-informointi** vastaanotettuna
- **Luovutuslupa**, jos tiedot siirtyvät organisaatioiden välillä

Asiakas voi kieltää:

- Kaikki terveysthuollon tiedot
- Tiedot tietyltä palveluntarjoajalta
- Yksittäisen käynnin tiedot
- Yksityisen työterveyshuollon tiedot

Hätätilanteissa:

- Asiakas voi valita OmaKannassa, ovatko kiellot voimassa myös hätätilanteissa vai ei

Sosiaalihuollon tietojen luovuttaminen

Sosiaalihuollossa tietojen luovutus perustuu samoihin periaatteisiin kuin terveydenhuollossa, mutta muutama erityispiirre on:

Tiedot voidaan rajata:

- Palvelutehtävän mukaan (esim. lastensuojelu, vammaispalvelut)
- Asiakirjakohtaisesti
- Rekisterinpitäjäkohtaisesti

Tiettyjä tietoja ei luovuteta lainkaan:

- Turvakotipalvelujen tiedot
- Tietty vanhat tai erikseen rajatut asiakirjat

Lupien käyttö:

- Luovutuslupa tarvitaan pääsääntöisesti aina, ellei kyse ole tilanteesta, jossa asiakas ei kykene tekemään päätöstä

Lääkitystiedot

Reseptikeskuksessa on kaikki sähköiset lääkemääräykset

Reseptitietoja voidaan antaa ILMAN asiakkaan erillistä lupaa, koska laki mahdollistaa tämän:

- Terveystieteiden tutkimuskeskus
- Sosiaalihuolto
- Apteekki

Asiakas voi kuitenkin:

- Kieltää tietyn lääkkeen näkyvyyden
- Huumausainelääkkeitä koskevia tietoja ei voi kieltää lääkäriltä, joka määrää kyseisiä lääkkeitä

Tietoja voidaan luovuttaa myös ulkomaille

- Potilaan ei tarvitse antaa erillistä lupaa siihen, että apteekki ulkomailta toimittaa suomalaisen reseptin

Kansainväliset tietojen luovutukset

Suomi voi jakaa potilastietoja EU-maiden kanssa. Tätä varten koostetaan **Eurooppalainen potilasyhteenveto**.

Tiedot voi luovuttaa, jos:

- Asiakas antaa suostumuksen
- Vastaanottajamaa pystyy ottamaan yhteenvedon vastaan
- Luovutus kulkee virallisten kansallisten yhteyspisteiden kautta

Luovutuskieltoja ei huomioida, kun koostetaan EU-potilasyhteenvetoa.

Hyvinvointisovellukset

Asiakas voi siirtää potilastietoja omaan hyvinvointisovellukseensa, jos:

- Sovellus on **sertifioitu** (ulkopuolisen, riippumattoman tahon toimesta tarkastettu ja virallisesti hyväksytty tiettyjen standardien tai kriteerien mukaiseksi)
- Asiakas hyväksyy tietojen luovutuksen sovelluksessa
- Hyväksyntä tallentuu Kannan tahdonilmaisupalveluun

Tietoja luovutetaan vain sellaisista tietoryhmistä, joihin asiakas on antanut luvan (esim. diagnoosit, laboratorioarvot, roketykset, mittaustulokset)

Tietojen käytön valvonta ja lokit

Kaikki tietojen käyttö ja luovutukset tallennetaan **lokitietoihin**.

Lokista näkyy:

- Missä tietoja käytettiin
- Missä tarkoituksessa
- Kuka käytti (ammattinimike, ei välttämättä nimi)
- Milloin tiedot otettiin esiin

Asiakas näkee omat lokinsa OmaKannassa.

Lokit auttavat:

- Valvonnassa
- Väärinkäytösten selvittämisessä
- Asiakkaan oikeuksien toteutumisessa

Yhteenveto

Kun asiakas tulee sosiaali- tai terveydenhuollon palveluihin, hänelle on kerrattava selkeästi:

- Mihin hänen antamiaan tietoja käytetään
- Mistä muualta asiakkaan tietoja voidaan saada
- Mihin tiedot tallennetaan
- Kenelle tietoja voidaan luovuttaa ja millä ehdoilla

Asiakkaalla on aina oikeus:

- Nähdä omat tietonsa, jotka on tallennettu häntä koskeviin asiakirjoihin
- Pyytää virheellisten tietojen korjaamista

Tietojen salassapito

- Kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakirjat ovat salassa pidettäviä
- Tietoja ei saa kertoa tai luovuttaa sivullisille ilman asiakkaan suostumusta tai lain mukaista perustetta
- Tietoja käsittelevät vain ne ammattilaiset, joilla on työtehtäviensä perusteella oikeus nähdä ne

Kiitos!

Kareva – Kansainvälisen rekrytoinnin valmiudet hanke on Euroopan unionin osarahoittama ja sen toiminta-alueena on Kymenlaakso. Hankeaika 2025-2027. Hanketoteuttajina hankkeessa ovat Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Xamk, Kouvolan Ammattiopisto Eduko, Kotkan-Haminan seudun koulutuskuntayhtymä Ekami sekä Kotkan kaupunki.

Euroopan unionin
osarahoittama

Kouvolan Ammattiopisto

TEKIJÖIDEN TEKIJÄ!

